

MUKE RADNIKA TVORNICE SALONIT

Otkazi i prosvjedi

U nekoliko smo navrata pisali o problemima s tvornicom azbestno-betonskih proizvoda *Salonit* d.d. u solinskom predjelu Vranjic, a najiscrpnije i broju 9/2000. Deset godina traju prepirke i neizvjesnost oko tvornice. Znalo se da je, uz brojne druge, jedan od uvjeta za ulazak u europske integracije i prestanak proizvodnje u uporabe azbesta za koji je utvrđeno da je opasan i za ljude i za okoliš. Tvornica koja je već onda postojala pedeset godina trebala je dobiti zamjensku proizvodnju, sanirati štetne ostatke i krenuti u sasvim novo razdoblje. Problemi se nisu rješavali ni smanjivali, već su polagano postajali

TROUBLES OF SALONIT FACTORY EMPLOYEES

The *Salonit* factory, based in Vranjic near Spit, is a manufacturer of asbestos cement products. The factory was to cease its operations already on May 1, 2006. This however did not happen and, in the meantime, the bankruptcy proceedings were initiated. Due to problems with the proposed company restructuring model and severe dismissal schemes, the workers decided to strike in order to protect their rights and interests. During negotiations with governmental institutions the dismissals were annulled, workers suffering from asbestosis were promised fair compensation, and it was agreed that a new environmentally acceptable production will be started. In the meantime, the factory space and storage areas in the nearby abandoned cement clay pit will be decontaminated and improved. *Salonit* workers have been engaged to perform these activities. The factory in Vranjic, privatized under dubious circumstances, had been and still is targeted by many as a profitable purchase. The reason for such interest is a valuable space along the coastline that could well be used for some other more lucrative purposes.

tvrtki za proizvodnju brodova *R.L.E. obrtu* iz Trogira, a dio tvrtki *Katran - Novi abrazivi* iz Zagreba, završena

sve neugodno iznenadile jer su predloženi stečajni plan podržali Županija splitsko-dalmatinska i grad Solin, na čijem se području *Salonit* nalazi, i četiri resorna ministarstva. Posljedica žalbe bila je da su 10. listopada 2006. radnicima *Salonita* podijeljeni otkazi. Točnije, od ukupno 180 radnika, otkaze je dobilo njih 126. Nakon toga radnici su započeli mirne prosvjede ispred sjedišta Trgovačkoga suda u Splitu i pred Visokim trgovačkim sudom u Zagrebu. Time su se htjeli izboriti za ono što im je u stečajnom planu bilo i najvažnije – očuvati sva svoja radna mjesta i postojeće ugovore o radu prenijeti na nove poslodavce.

Na te je prosvjede kao svojevrsan odgovor uslijedila informacija Visokoga trgovačkog suda da će u zakonskom roku od mjesec dana biti prihvaćene ili odbačene podnesene žalbe na stečajni plan. Radnici su međutim zauzeli tvornicu i tako zapriječili ulaz stečajnom upravitelju, a ujedno su mu dali i rok da do podne 26. listopada 2006. donese rješenje o povlačenju otkaza. U suprotnom su zaprijetili najradikalnijim sindikalnim protestima. Kako spomenutoga 26. listopada otkazi nisu povučeni, radnici *Salonita* blokirali su

Ostaci neprerađene sirovine

sve veći. Kao krajnji datum za prestanak proizvodnje bio je određen 1. svibnja 2005. No ništa se nije dogodilo. Stigao je i listopad 2005. i tada je na neki način sve kulminiralo. Činilo se da je odlukom splitskoga Trgovačkog suda, koji je prihvatio stečajni plan da se dio tvornice iznajmi

duga agonija tvornice u Vranjicu. Ali istoga je mjeseca na adresu *Salonita* stigla i odluka Županijskoga državnog odvjetništva koje je Visokom trgovačkom sudu podnijelo žalbu na prihvaćeni stečajni plan zbog predloženoga modela preustroja tvrtke. Te su zamjerke Državnoga odvjetništva

Razbacani materijal u dvorištu tvornice

tvornicu, zavarili ulazna vrata i kao posebnu prepreku na ulaz postavili velike azbestne cijevi i viličare. Tako su potpuno zapriječili ulazak i izlazak iz tvornice jer su smatrali da su otkazi neutemeljeni i nezakoniti.

Na pregovore o konačnom paketu zakona o zbrinjavanju radnika *Salonita*, posebno onih koji su oboljeli od azbestoze i drugih bolesti uzrokovanih azbestom, u Solin su stigli predstavnici triju ministarstava – zdravstva, gospodarstva i zaštite okoliša. Radnici su im oslobodili ulazna vrata i dopustili ulazak jer im je Vlada jamčila da će otkazi biti povučeni do 10. studenoga 2006. Ujedno su obećali da će omogućiti brži ulazak strateških partnera u tvornicu kako bi se moglo započeti s ekološki prihvatljivom proizvodnjom, dakako uz nužnu prethodnu dekontaminaciju cijeloga prostora. Radnici su informirani i o tome da je proveden natječaj i da je Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odabralo *IGH d.d.* iz Zagreba da u roku od 90 dana započne sanaciju tvorničkog prostora, ali i napuštenoga tupinoloma u Mravincima, također na području grada Solina, gdje se je godi-

nama odlagao tehnološki otpad iz ove tvornice.

Bolesti koje uzrokuje azbest

U međuvremenu je i Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva napravilo prve korake te predložilo

dilo je prijedlog zakona za naknadu radnicima koji su bili u proizvodnji i izravno izloženi azbestu. Azbest namime izaziva tri vrste bolesti. Najčešća je azbestoza, nekada sigurno smrtonosna, koja (pojednostavljeno rečeno) na pluća oboljelih djeluje slično kao što ciroza oštećuje jetru. Azbest međutim izaziva i rak pluća koji nije smrtonosan samo ako se otkrije u najranijoj fazi. Postoji i treća bolest, nazvana mezoteliom, koja je neizlječiva i bez iznimke smrtonosna, najviše 12 mjeseci nakon dijagnosticiranja. Vlakna azbesta u plućnoj ovojnici ili porebrici stvaraju tumor koji bubri i na kraju uguši bolesnika. Predloženo je da bi za oboljele od mezotelioma naknada trebala biti približno 150 tisuća kuna. Odavno se zna da je od azbestoze i drugih bolesti uzrokovanih azbestom oboljelo gotovo 250 radnika. No u ovim se prijedlozima ipak ništa ne govori o onima koji su zbog azbesta oboljeli izvan tvorničkog kruga, a takvih je, kako se pretpostavlja, bilo i sada je mnogo na području od Splita do Trogira.

Razbijene azbestne cijevi razbacane su posvuda

nekoliko zakona za rješavanje statusa većine radnika *Salonita*. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izra-

Najbizarniji je slučaj zabilježen u Dalmatinskoj zagori gdje su od raka pluća oboljeli roditelji radnika iz

Salonita jer su u vrećama koje im sin donosio držali krumpir.

azbestozu i ostale bolesti uzrokovane azbestom trebali svrstati među

U dvorištu ima i zagađenih otpadnih voda

Predstavnici ministarstava su nakon razgovora s radnicima održali sastanak i sa solinskom gradskom upravom. I tu se govorilo o prijedlogu

profesionalne bolesti.

U Zavodu za ekološki inženjering *IGH*-a nisu nam još mogli reći kako će izgledati konačan elaborat o sana-

otpada ili onoga što je već proizvedeno, potrebno napraviti prethodna istraživanja i ustanoviti stvarno stanje zagađenosti tla, vode i zraka.

Stečaj i moguća rješenja

Radnicima *Salonita* je unatoč svim tim dogovorima i obećanjima još i dalje prijetio stečaj jer je, barem tako tvrde sindikalni prvaci koji su i vodili cijeli protest, stečajni upravitelj krivo informirao Visoki trgovački sud u Zagrebu o tome da radnici više ne rade, i na toj su im osnovi toga uručeni otkazi. Ipak nakon nekoliko dana otkazi su stavljeni u stanje mirovanja, a dogovoreno je da će u idućim mjesecima radnici, koji će zapravo raditi na pripremi sanacije, plaću dobivati iz državnog proračuna. Inače je stečaj nad *Salonitom* prije dvije godine pokrenulo Ministarstvo financija kojemu tvrtka duguje 26 milijuna kuna (ukupni su dugovi tvrtke 35,8 milijuna kuna), a vrijednost je tvorničke imovine procijenjena na 138 milijuna kuna.

Za gradske je vlasti Solina posebno frustrirajuća činjenica da mogu vrlo malo ili nikako utjecati na postojeće stanje, iako se *Salonit* nalazi na njihovom području i generacijama su Solinjani najčešći uposlenici, a to također svjedoči o složenosti cijelog problema. No iz dokumentacije koju posjeduje gradska uprava može se zaključiti da su još u travnju 1997. od ondašnjega Fonda mirovinskoga i invalidskoga osiguranja radnika, Fonda za privatizaciju (većinskoga vlasnika *Salonita*) i Županije splitsko-dalmatinske zatražili da se u slučaju prodaje i privatizacije vodi računa o tome da u *Salonitu* radi 330 radnika, iako je već tada proizvodnja zadovoljavala jednu trećinu raspoloživih kapaciteta. I 1997. se znalo, što također stoji u dokumentima, da je proizvodnja s azbestom kao sirovinom štetna i tražilo se da bude zamijenjena ekološki prihvatljivim proizvodima.

Gomila opasnog otpada u krugu tvornice

paketa zakona i daljnjim mjerama koje bi Sabor i Vlada trebali poduzeti. Između ostaloga ti bi zakoni

ciji tvorničkog kruga i "kave" u Mravincima. Za taj je složen posao, neovisno radi li se o sanaciji opasnog

Ipak vlasnički su udjeli prodani i azbest nije zamijenjen, a čini se da je u cijeloj priči bila najvažnija činjenica da se *Salonit* nalazi na vrlo vrijednom priobalnom prostoru, i to na površini od 14.000 četvornih metara. Tek kada je stanje sa *Salonitom* dovedeno gotovo do usijanja pokazalo da zemljište i građevine na njemu zapravo i nisu vlasništvo tvornice nego grada. Situaciju sada dodatno komplicira i to što grad kao stvarni vlasnik tu svoju imovinu ne želi prodati, a u međuvremenu su upravljačke strukture, koje su se posljednjih desetak godina smjenjivale na čelu *Salonita*, na tvorničke građevine i zemljišta uzimale hipotekarne zajmove.

Tako sada zemljišne čestice i građevine imaju mnoštvo "plombi" (imovina se ne može prodati dok se ne isplate hipotekarni zajmovi), a u slučaju da se ipak postignu dogovori o prodaji grad će zatražiti naknadu za svoju imovinu.

Visoki je trgovački sud u Zagrebu na zahtjev Županijskoga državnog odvjetništva ukinuo stečajni plan koji je početkom rujna 2005. prihvatio Odbor vjerovnika *Salonita*. Plan je predviđao da se *R.L.E. obrtu* da u najam 23.000 četvornih metara tvornice, dok bi ostatak u najam dobila tvrtka *Katran - Novi abrazi*.

Vlasnik *R.L.E. obrta* Mirko Rapić rekao nam je da je zainteresiran za cijeli prostor *Salonita* gdje bi mogao proizvoditi megajahte i zaposliti 100 sadašnjih radnika *Salonita*. Ujedno je rekao da njegova tvrtka, koja dio posla radi u Trogiru, ima narudžbu za pet jahti. Spreman je školovati i dio radnika koji nedostaju, a sa stečajnim je upraviteljem *Salonita*, koji jedini po zakonu može voditi daljnji postupak, dogovoreno da bi godišnji najam proizvodnih prostora plaćao 266.000 eura.

Tvornički ispust u more

Hoće li se u *Salonitu* proizvoditi goleme jahte koje postižu cijenu veću i od 60 milijuna eura, ili se uključiti i drugi ponuđači za iznajmljivanje prostora još se ne zna. Inače, početak nove proizvodnje mora proći uobičajenu proceduru i dobiti odgovarajuće suglasnosti, među kojima je svakako najvažnija ocjena hoće li novi proizvod narušiti krhku ekološku ravnotežu na samom poluotoku ili u akvatoriju Vranjičkog zaljeva.

U cijeloj je tužnoj priči iz *Salonita*, barem za sada, izvjesno da radnici neće na Biro za zapošljavanje. Do kada? Jer nove ugovore o radu trebali bi potpisati na dva mjeseca i za to vrijeme raditi na poslovima sanacije tvorničkog kruga i "kave" u Mravincima. Teško će biti do kraja rasplesti cijelu tu priču. Agonija traje predugo, a koliko iznosi stvarni dug i kome ga sve treba vraćati, nitko sa sigurnošću ne može reći. Sve što se godinama događalo praćeno je brojnim poteškoćama. Za jednim od vlasnika, koji je do dijela *Salonita* došao nakon sumnjive privatizacije, bila je čak raspisana i međunarodna

tjeralica. Policija do njega nikada nije došla, a on je došao do novinara kojima je u intervjuu cinično tvrdio da je sa *Salonitom* emotivno povezan i da je spreman i dalje raditi na njegovu razvoju.

Nije manje značajno ni to što je tvornica *Salonit* smještena ukupno više od 80.000 četvornih metara na obali mora, s cijelom infrastrukturom, a sve to pruža velike razvojne mogućnosti. Zato se prije dvije godine pojavila ideja o nautičkom centru koja je bljesnula i ugasila se u kratkom vremenu. Nakon toga su se pojavljivali i drugi "veliki" investitori koji su nudili sva "čuda" svijeta, a kada se u priču dublje zalazilo, uvijek se pokazalo da je interes samo veliki kompleks i kvalitetna operativna obala s brojnim mogućnostima.

Zasad je u cijeloj neizvjesnoj situaciji sigurno samo to da će se prostor *Salonita* i "kave" u Mravincima sanirati i da će to stajati 22 milijuna kuna.

Jadranka Samokovlija Dragičević

Slike: L. Dragičević

MEĐUNARODNI SIMPOZIJ O GOSPODARENJU OTPADOM U ZAGEBU

U Zagrebu se od 15. do 18. studenoga 2006. okupilo više od 400 stručnjaka iz petnaestak zemalja na Devetome međunarodnom simpoziju o gospodarenju otpadom. Brojnim znanstveno-stručnim radovima i raspravama na nekoliko okruglih stolova te posjetima odlagalištima otpada u Zagrebu i Sarajevu, utvrđeno je trenutačno stanje sa zbrinjavanjem otpada u Hrvatskoj, a na temelju iskustava iz drugih zemalja ponuđena su nova i suvremena rješenja.

Pokrovitelj simpozija bila je ministrica zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva Marina Matulović Dropulić, a organizatori podružnice *Čistoća* i *ZGOS Gradskoga komunalnog gospodarstva* d.o.o. te časopis *Gospodarstvo i okoliš*, a podršku su pružili brojni partneri i suorganizatori iz zemlje i inozemstva. Prof. dr. sc. Nikola Ružinski, državni tajnik za zaštitu okoliša u Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, u pozdravnom je govoru podsjetio na razdoblje koje je prošlo od prvoga simpozija do danas kada se već utemeljeno može govoriti o velikom poslu na sanaciji 176 odlagališta otpada.

Te sanacije sufinancirao je Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost čiji je direktor Vinko Mladineo, dipl. iur., govorio o realiziranim programima i projektima s ukupnom procijenjenom vrijednošću od 2,6 milijardi kuna. U tome je Fond participirao sa 1,37 milijardi kuna, a od toga je za poslove sanacije odlagališta već isplaćeno 92,6 milijuna kuna. Inače Fond je za sanaciju 398 divljih odlagališta na području 125 jedinica lokalne samouprave, dva nacionalna parka i dva parka prirode odobrio 44,3 milijuna kuna.

Autori su iznesenih izlaganja govorili o temama raspon kojih se kretao od županijskih planova za gospodarenje otpadom na području Dubrovačko-neretvanske županije, do analize koliko tehnologija gospodarenja utječe na ublažavanje klimatskih promjena. Posebna je tematska cjeli-

na bila posvećena recikliranju otpada i tu se isticalo kako otpad može poslužiti kao energent, problematiziralo odlaganje građevinskog otpada, govorilo o iskustvima svijeta s električkim i elektroničkim otpadom poput, primjerice, starih mobitela.

Posebna je tematska cjelina (s 15 znanstveno-stručnih radova) bila posvećena obradi i iskorištavanju otpada. Stručnjaci su na osnovi stečenih iskustava obrazlagali i na koji se način može odvojeno prikupljati komunalni otpad, kako ga odlagati i kako sanirati zagađena područja. Na simpoziju se isticalo da Hrvatska svoje zakonodavstvo prilagođava europskim propisima, pa je stoga bilo govora i o iskustvima Austrije, o značenju strategije gospodarenja otpadom, o obvezama koje su preuzele zemlje potpisnice protokola iz Kyota te o drugim obvezama koje nameće domaće i europsko zakonodavstvo. Iskustva u Hrvatskoj u izgradnji velikih ekoloških sustava govore da je veoma važno pravodobno i detaljno informiranje javnosti o građevinama i postrojenjima koji se grade u njihovoj blizini.

Dio sudionika simpozija isticao je važnost donatorskih ugovora za odgoj i obrazovanje o okolišu u hrvatskim školama, a govorilo se i o nadzoru postupanja s otpadom te motrenju zaštite okoliša. U nekoliko je radova isticana potreba za čistijom proizvodnjom koja nužno stvara smanjene količine otpada, a to je potkrijepljeno primjerima iz proizvodnje u nekim domaćim tvrtkama. U zemlji čije more ima više od tisuću otoka, od kojih je tek mali dio naseljen, poseban je problem odlaganje otpada na otocima. Stoga su se mnogi referati bavili problematikom odlaganja otpada na otocima zadarskog arhipelaga, na Krku, Braču, ali i u gradu Zadru.

Opća je ocjena da je Hrvatska što se tiče otpada krenula u pravome smjeru, posebno s usvojenim zakonima i strategijom, ali i nadalje ostaje obveza odlaganja otpada, posebna ona koja

se odnosi na svaku pojedinu županiju. Županije bi trebale biti ključno mjesto za rješavanje problematike vezane uz gospodarenje otpadom. Županije su odgovorne za gospodarenje svim vrstama otpada, s izuzetkom opasnog otpada, te su županijske uprave na svom području dužne osigurati uvjete i provedbu propisanih mjera za gospodarenje otpadom. U provedbi tih mjera županije su dužne surađivati s jedinicama lokalne samouprave. Također više županija može sporazumno zajednički provoditi gospodarenje vlastitim otpadom, posebno kada je u pitanju komunalni otpad.

Građevine namijenjene skladištenju, uporabi i/ili odlaganju otpada potrebno je planirati tako da zadovoljavaju potrebe na nacionalnoj razini, a planovi gospodarenja otpadom moraju biti usklađeni s Planom gospodarenja otpadom na razini Hrvatske. Prostornim je planovima potrebno utvrđivati lokacije za građevine i postrojenja koja služe za gospodarenje otpadom. Postoji i obveza uspostave županijskih centara za gospodarenje otpadom, u dogovoru s gradovima i općinama i uz mogućnost udruživanja s drugim županijama. Valja sanirati i zatvarati odlagališta u skladu s usvojenim planovima i uz odgovarajuće sufinanciranje. Županije su obvezne prikupljati podatke o otpadu i dostavljati ih službama na državnoj razini, stimulirati kupovnu ekološki prihvatljivih proizvoda te sustavno poučavati i informirati upravne strukture i stanovništvo.

Na okruglim su se stolovima sve predložene teme detaljno razrađivale, a u sklopu studijskoga posjeta velik je broj sudionika simpozija posjetio Sarajevo u susjednoj Bosni i Hercegovini gdje su obišli novoizgrađeno odlagalište otpada Smiljevići. Svi su odali priznanje suvremenom i funkcionalnom rješenju na tom odlagalištu na kojemu je problem odlaganja otpada osiguran za dugi niz godina.

J. S. Dragičević